

“ GÜNÜMÜZDE MÜZECİLİK ANLAYIŞI ”

Doç. Berna OKAN*

ÖZET

Müze, kültürel değer taşıyan unsurlardan oluşan bir bütünü türlü biçimlerde korumak, incelemek, değerlendirmek, sergilemek amacıyla toplum yararına sürekli yönetilen kurumdur. Temelde amacı korumak, toplamak, belgelemek ve değerlendirmektir. Son yıllarda müzecilik anlayışının insan odaklı olduğu bir gerçektir. 20.yy.da kütüphane, laboratuvar gibi kurumlar arasına müzelerde katılmıştır. Günümüzde Müzelerin insan oluşumuna kültürel olduğu kadar toplumsal katkıları da mercek altına alınarak, müzelerin pedagojik, sosyolojik, psikolojik, eğitim ve ekonomik açılarından taşıdığı önem de vurgulanmaya başlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müze, Sergi, Kültür, Modern Müze, Müze Eğitimi

* Kültür ve Turizm Bakanlığı, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Ankara / TÜRKİYE
kaya_okan@yahoo.com

“ UNDERSTANDING CONTEMPORARY MUSEOLOGY “

Assoc. Prof. Berna OKAN*

ABSTRACT

The museum is an institution that is managed on behalf of the public benefit, to protect, study, exhibit the combination which is composed of items that possess cultural values in various methods. Its basic purpose is to protect, collect, document and evaluate. In recent years, it is a fact the museology is people-oriented. In 20 th century, the museums are considered as institutions like libraries and laboratories. Presently, the social as well as cultural contributions of the museums to the human development are being studied; the pedagogic, sociologic, psychologic, educational and economical importance of the museums are being emphasized.

Keywords: *Museum, Exhibition, Culture, Modern Museum, Museum Education*

* Ministry of Culture and Tourism, General Management of Fine Arts, Ankara / TURKEY
kaya_okan@yahoo.com

GİRİŞ

Eski eserleri toplama ve sergileme amacı taşıyan müzeler, günümüzde pedagojik, sosyolojik, psikolojik içerikler edinmiş hatta ‘Müzeoloji’ (Museumology) adıyla üniversitelerde ayrı eğitimi alınan bağımsız bir bilim dalı kimliğine kavuşmuştur. Doğal oluşumu içerisinde önceleri tarihi yapılarda koleksiyonlarını koruyup sergileyen müzeler giderek çağdaş müzecilik anlayışı ile yeniden yapılanmış bunun ötesinde saklayacakları eserlere göre tasarımı yapılmış yeni binalarda yer alan yaygın eğitim kurumları durumuna gelmişlerdir.

Çağdaşlaşma süreci içerisindeki günümüz müzeleri, kitle iletişim araçları, eğitim programları, sosyal etkinliklerle izleyiciye ulaşabilecekleri ‘yeni müzecilik’ anlayışını benimsemişlerdir. Toplumla ilişki kurmak amacıyla yeni metot ve yöntemlerin geliştirildiği ve üretildiği müzeyi ‘yeni müze’ kavramıyla açıklamaktadır Message (Message, 2006:603). Çağdaş müzenin sunduğu hizmetler ile hedeflenen yalnızca göz alıcı sergiler açıp koleksiyonları sergilemek değildir. Müze, eğitimin yanı sıra her kesimden insana hitap edip ve bu amaçla insanları farklı organizasyon ve işlevlerle bir arada toplamak, ruh sağlığını iyileştirici etkiler yaratmak ve katkıda bulunmak gibi birçok yeni işlevi de üstlenmiştir.

Uluslararası evrenselleşme ve kültürlerarası arayışlar içinde olan insanoğlu, sürekli olarak değişimden etkilenmektedir. Bundan dolayı, yeni arayışlar içinde geçmiş ile geleceği buluşturma girişimindedirler. Bu çabaların gösterildiği mekânlardan biri de müzelerdir (Erbay,2009:11).

DÜNDEN BUGÜNE DEĞİŞEN VE GELİŞEN MÜZECİLİK ANLAYIŞI

Dünyada her alanda olduğu gibi müzecilikte de bir çağ dönüşümü yaşanmaktadır. 18. yüzyıldan başlayarak, özellikle ‘müze çağı’ denen 19. yüzyılda kurulan kamusal müzeler yerini özel müzelere bırakmıştır. Günümüzde neredeyse her müze yeni bir model olarak karşımıza çıkmaktadır (Artun, 2008: 97-103). Ülkelere ve kıtalara göre müzelerin yönetsel ve mekânsal tasarımlarında farklılıklar vardır. Avrupa da modernitenin etkisiyle dönüşen, birbirine benzeyen müzeler gittikçe artmaktadır. Uzakdoğu, Japonya ve Arap ülkelerinde ise müzeler arası farklılıklar görülür. Dünya müzecilik sisteminde bazı müzeler eşsiz koleksiyonu ile ünlüken, örneğin Guggenheim Bilboa Müzesi gibi müzeler mimari özellikleri ile öne çıkmaktadırlar. Louvre, Versay, Hermitage, Dolmabahçe ve Topkapı gibi saraylarda kurulmuş müzeler yaşanmış hikâyeleri ile ilgi çeker.

18. ve 19. yüzyılda kurulan ‘evrensel müzeler’ topyekûn uygarlığı temsil etme sevdası peşinde idiler. Amaç bütün farklı kültürleri aynı mekânda teşhir etmek idi. Bu dava tarihsel çevrenin talanını meşru gösteriyordu. 19. yüzyılda kurulan, bütün uygarlığı temsil etme iddiasındaki kamusal müzelerde Louvre, Hermitage, British Museum, Berlin Altes Museum, Madrid Prado, Viyana Kunsthistorisches müzelerinde sergilenen tarih artık insanlığın tarihi olmuştur. Ancak bu müzeler aynı zamanda Avrupa merkezli bilgi ve siyasi rejimi dünyaya dayatan sömürgeciliğin meşrulaştırıldığı mekânlardır. Günümüzde aynı müzeler, bu eserleri satmaya ve ihraç etmeye başlamışlardır. Bu müzeler arasında en evrensel nitelikli olanı ‘Louvre’dur. 1.3 milyar Euro karşılığında Birleşik Arap Emirlikleri’nde Louvre Abu Dabi’yi açmıştır. Guggenheim da büyük

kazançlar karşılığında en büyük müzesini Abu Dabi'de kurma girişimi içerisindedir (www.ali-artun.com/content/detail20, 2008). Günümüzde kültür ve sanat ile ilgili faaliyetler sıkça ekonomik kalkınma konusu ile birlikte düşünülmektedir. Kültürel ve ekonomik kalkınma arasındaki anlamlı bir bağ olduğu görüşü akademik çevreler tarafından savunulmaktadır (Chiswick,1983). Küresel ekonominin getirdiği yeni rekabet ortamı karşısında ülkeler ve yerel yönetimler imajlarını ve sosyo ekonomik performanslarını güçlendirmenin temel araçlarından birini kültür olarak görmekte, kültür politikalarını giderek daha çok önemsemektedirler (UNCTAD Yaratıcı Ekonomi Raporu,2010). Kültürel Miras, sanat, medya ve yaratıcı hizmetleri kapsayan faaliyetlerin tümüdür. İspanya, İngiltere, Almanya, Fransa gibi pek çok ülkenin gayrimenkul odaklı kalkınma projeleri yerine önceliği, eşitlik, sürdürülebilirlik, erişim, toplumsal bütünleşme ve sosyal fayda olan kültür odaklı kentsel gelişim projelerine verdiği görülmektedir. Bu ülkelerde işsizliğin arttığı bölgelerde kültürel yatırımlar ile kentsel canlanma ve dönüşüm yaratılmaya çalışılmaktadır. Bilbao, Glasgow ve Liverpool kültür odaklı kalkınma stratejisini başarı ile uygulayan ilk örnek kentlerdir ve pek çok kent yönetimine de esin kaynağı olmuştur. AB'den alınan fonlar ile müzeler, konser salonları, tiyatrolar ve kültürel yatırımlar yapılmıştır.

“Kamusal Müze” dendiğinde ilk akla gelenler; Louvre ve British Müzesidir. Louvre 1793 yılında açılmış olup halkın kraliyet koleksiyonlarına, hazinelere, soylulara ve asillere ait koleksiyonlara el koymasıyla oluşturulmuştur. O artık tarihin sergilendiği bir mekân haline gelirken kendinden sonra kurulacak olan birçok müzeye de her anlamda öncülük yapmıştır (www.aliartun.com/content/detail63,2011).

İzleyici kitlesini daha çok arttırmak isteyen günümüz müzeleri tüketim kültürünün moda, futbol gibi alanlarıyla rekabet eden bir alan haline gelmiştir. Daha çok mimari tasarımlarıyla görsel bir şölene ve işletme zincirine dönüştürülen müzelerin yanı sıra Guggenheim, Bilbao, Moma ve Tate Modern gibi kamusal gelenekleri terk etmeyen müzeler de eleştiri ve tarih alanlarındaki etkinliklerini zenginleştirerek izleyicilerini arttırmaktadırlar. Planlama, örgütlenme, iletişim tekniklerinin yanı sıra işletme yönetimi ve pazarlama faaliyetleri günümüz müzeleri için önem taşıyan hususlardır. Günümüzde müzeler hem diğer müzelerle hem de kültür sektöründe yer alan pek çok başka kurumla rekabet halindedir. Çağdaş müzeler bilet gelirleri dışında kitap ve hediyelik eşya satış mekânı, kafeterya ve restoran alanlarından da maddi kazanç sağlamaktadırlar. Müzede dokunmak, satın almak yasaktır. Sadece izlemek için oradayızdır. Oysa müzede gördüğünüz her şeyi, farklı formlarda yeniden üretebilecek teknolojiye sahibiz. Bu anlamda hediyelik eşya mağazaları çok önemlidir. Müzelerdeki hediye sekiyonlarından satın aldığımız seramik tabak, kalem ya da kartpostal gibi sergiyle ilintili herhangi bir objenin imitasyonunu farklı formlarda satın alarak evinize götürebilirsiniz. Aldığımız objeler sıradan bir kalem, defter, tabak ya da çanta değildir o objeler aynı zamanda serginin sizde bıraktığı duygunun da bir temsilidir.

Müzeye girecek eserlerin seçimi, bakımları, onarımları, saklama ve sergileme koşulları, yöntemleri; ayrıca tanıtımları konusunda araştırmalar yapılmakta ve her gün gelişen metotlar uygulanmaktadır. Günümüz modern müzeciliğinde dört önemli yaklaşım bulunmaktadır

bunlar; Sanal Müze, Dokunulabilir Müze, Mobil Müze, Vakıf Müzesidir (Keleş,2010:6). “Sanal Müzecilik”, günümüz modern müzeciliğinin görüntüsünü ve içeriğini en iyi şekilde yansıtan bir müzecilik türü olarak gelişmektedir. Örneğin dünyanın önde gelen müzelerinden Londra British Müzesi ve New York Metropolitan Müzesi gibi müzeler günümüzün modern teknolojilerini kullanarak sadece kendi ülkelerinin değil dünyanın çeşitli milletlerinden ziyaretçileri de kendilerine çekmektedirler. Bu şekilde müzeler sahip oldukları koleksiyonları ve sergileri geniş kitlelere hızlı ve pratik şekilde ulaştırmakta ve insanlarla hızlı bir iletişim sağlamaktadırlar.

Günümüz modern müzeciliğinde müzeler çağın modern iletişim araçlarına yönelmekte sahip oldukları koleksiyonları, özel sergileri ve tanıtımlarını modern iletişim araçlarıyla izleyicilere sunmaktadırlar. Bu anlamda modern müze, ziyaretçi bekleyen ya da çeken değil sahip oldukları modern iletişim teknikleri ile müzeyi insanların ayağına götüren ‘mobil müzecilik’ anlayışına yönelmektedir.

Modern müzecilikte müzeler etkinliklerini toplumun değişik kesimlerini dikkate alarak yapmaktadırlar. Sürekli sergilerin yanı sıra geçici sergiler, rehberli geziler, dia-film gösterileri, söyleşiler, seminerler ve atölye eğitimleri, modern müze etkinliklerinin başında gelmektedir. Böylece müze içerisinde eğitim gerçekleşirken diğer yandan da müzeye gelmeyi aklının ucundan bile geçirmeyen kamunun ayağına bu tür etkinliklerle gidilmektedir. Bu da ‘Mobil Müze’ anlayışının bir sonucudur (Keleş,2010:6).

‘Dokunulabilir Müzecilik’ modern müzeciliğin günümüzdeki önemli yaklaşımlarından biridir. Bu konuda ‘Philadelphia Lütfen Dokun’ Müzesi önemli bir örnektir. Bu müze çocuklar için sergiler düzenleyerek kentin varoşlarındaki gruplara ulaşmış, seyyar sandıklarda taşınan müze kopyalarıyla oyun oynarken çocukları ve aileleri eğitip, bilgilendirmişlerdir. ‘Philadelphia Girişimi’ olarak adlandırılan çalışma sanat ve kültür kurumlarının bir kentin sosyal ve ekonomik hayatını nasıl değiştirdiğini değiştireceğini gösteren etkinliklere örnek oluşturmaktadır (Keleş,2010:6).

Günümüz modern müzeciliğinde ‘Vakıf Müzeciliği’ anlayışı da önem kazanmaktadır. Bunun en iyi örneği ‘Smithsonian Institute’ dür.1846 da Smithson Ailesinin başışıyla kurulan bu müze günümüzde değişik alanları içeren 16 müze, araştırma merkezleri, kütüphanesi ve televizyonu kanalıyla yılda 25 milyon insan tarafından ziyaret edilmektedir (Keleş,2010:6).

Modern müzecilikte müze, kuruluş olarak değil; kütüphane ve toplantı salonları, laboratuvar ve eğitim bölümleri ile bir ‘kültür ünitesi’ olarak düşünülmelidir. Amerika’da başlayan sonra İngiltere ve Almanya’da gelişen “Müze Eğitimi”, bir deyişle ‘Müze Pedagojisi’ bilim dalına dönüşmüştür. Almanya’daki Museums Pedagogisches Zentrum, Almanlar için son derece önemlidir. Çünkü bu merkez çocukların ve gençlerin müzedeki eğitim merkezidir. Bu merkezde farklı eğitim çağlarındaki okul öğrencilerine, belirlenmiş tarihlerde rehberli gezi, açıklama, tartışma ve atölye çalışmaları yaptırılmaktadır. Merkezdeki öğrenme pasif öğrenmeden ziyade aktif bir öğrenme şeklindedir.

Avrupa ve Amerika müzeleri eğitimi okulların yanında ciddi bir şekilde üstlenmişlerdir. Almanya'daki müzelerin hemen hepsinde özel dersaneler ve atölyeler bulunmaktadır. Bu atölyelerde anaokulu çocuklarına gerçeğe yakın arkeolojik objeler verilmekte onlardan kil ya da hamurla aynısını yapması istenmektedir. Böylece öğretmenin kontrolü altındaki anaokulu öğrencileri arkeoloji ve sanat tarihi ile çok küçük yaşta tanışmaktadırlar. Orta öğretimde tarih dersleri çoğunlukla müzelerde yapılmaktadır. Avrupa ve Amerikan müzelerinin bir başka eğitici yanı da geçmişteki yaşantılar Neolitik devirden başlayarak panolar ve maketler halinde gözler önüne serilmesidir.

Amerika'da yer alan 'Museum Of Modern Art' da sanat çalışmaları için özel hazırlanmış sanat laboratuvarları vardır. Sanat eserleri hakkında konuşup tartışma ve üretim yapma imkânı sunulmaktadır. Laboratuvarlarda çocuklar oyun aracılığıyla kendi yaratıcılıklarını ve fikirleri geliştirmektedirler. Böylece bir sanat eseri oluşturmak deneyimini yaşayabilirler. Çocuklar için müze içinde ücretsiz sınıflar vardır ve çocuklar bu sınıflara katılarak sanat eserleri yaratabilirler. Bu laboratuvarlarda Ayrıca yine çocuklar için ücretsiz film gösterimleri ve sanatçılarla tanışma imkânı sunulmaktadır. Ayrıca müze engelli ziyaretçileri de düşünüp tekerlekli sandalye ile gelenler için, işitme engelliler için, görme engelliler için imkânlar sunmaktadır. İşitme engelliler için işaret dili ile sunum yapılmaktadır. Görme engelliler için Braille alfabesi ile eserler hakkında bilgi veren belgeler sunulmaktadır.

Günümüzde bilgisayar teknolojileri kullanılarak internet ortamına görüntüleri aktarılmış dijital koleksiyonlar müze ziyaretinden önce elverişli bir başlangıç yöntemidir. Bu dijital koleksiyonlar mesafe ve fiziksel engel durumlarına da bir çözümdür. İzleyici yapamayacağı müze turunu internet üzerinden gerçekleştirebilir. Açılış ve kapanış saatlerine bağlı değildir. Çoklu medya ürünleri izleyiciye sadece bilgisayar monitörleri ile ulaştırılmaz. Elde kullanılan küçük aletlerden, duvar büyüklüğünde perdeler ve hatta izleyicinin de içinde olduğu mekânı kapsayan yerleştirmelere kadar çeşitli araç ve sistemler çoklu medya erişim araçları içerisinde en temel olanlar internet, müze galerilerinde çoklu medya araçları ve CD-ROM' lardır (Keene,1998:52).

Eğitim müzenin en önemli işlevidir. Müzeler sadece eserlerin depolandığı veya sergilendiği mekânlar değil toplumu eğiten, bilgilendiren kurumlardır. Aslında ICOM tanımında da görüldüğü gibi eğitim ve toplumun gelişmesi temel amaçtır (muzeforum.org/cms/tmp-anasayfa/..). Dolayısıyla müzenin izleyiciyle nasıl iletişim kuracağı, nesnelerin müzede eğitim ve öğrenmeyi kolaylaştıracak şekilde nasıl yorumlanacağı müzecilerin öncelikle üzerinde durduğu konulardır. İzleyici merkezli çağdaş müzecilik açısından iletişim, daha teşhirdeki nesneyi anlatan etiketin içeriği ve üslubu ile başlar.

Müzeler eğitimin çocuklar için örgün eğitimle bağlantılı olarak ve ayrıca okul dışında, yetişkinler için de okul sonrasında devam etmesini sağlar. Eğitim departmanları, birimleri, yöneticileri ve elemanları müzelerin olmazsa olmaz unsurlarıdır. Günümüzde küratörsel ekip kavramı 'küratör' kavramının önüne geçmiştir. Sergi geliştirmede etkindirler. Avrupa da birçok müze küratöryel ekip ile izleyiciye yönelik aktiviteler düzenlemektedir. Müze pazarlama Çalışmaları'nda önemli bir yer teşkil eden müzelerden biri Museum of London'dır. 'Harlem

Shake' dansı ile hazırladıkları kısa video ile adını tekrar gündeme getirmiştir. (chalpari.com/.../harlem-shake-reaches-the-mus...). Paris'teki Centre Pompidou müzesinde müzenin sosyal medya çalışanlarının, Oscar töreninden sonra sosyal medyada yayılan 'selfie' modasına uygun çekilen fotoğrafları, müzenin genç, dinamik ve eğlenceli yapısını vurgulamaktadır. Bir diğer şaşırtıcı ve sıra dışı çalışma da Amsterdam'dan Rijks Museum'dadır. Bir alış-veriş merkezinde bir anda ortaya çıkan 17. yüzyıla ait kostümlü bir grup adam, dönemin aksesuarlarıyla ve atlarla, mekânın dört bir yanından hızlıca geçerek bir noktada birleşerek Rembrant'ın 'Gece Bekçileri' tablosunu oluşturmuşlardır. (<https://www.youtube.com/watch?=Tm7bOrI8gio>).

'Müze Eğitimi' başka bir deyişle 'müze pedagojisi' artık bir bilim dalına dönüşmüştür. Müzelerde pasif öğrenme yerine aktif öğrenme söz konusudur. Çağdaş müzecilik anlayışında eğitim müzenin üstlendiği temel işlevlerin başında gelir. Müzeler bu kapsamda diğer eğitim-öğretim kurumları ile de işbirliği yaparlar. Müzeler öğretmenlerle düzenli ilişki kurar, kendilerini bilgilendirir.

Müzelerin temel işlevlerini yerine getirmeleri açısından en önemli ilke bilgiye erişimi sağlamalarıdır. Müzeler ellerinde bulunan koleksiyonlarla ilgili bilgiyi araştırmacılarla olduğu kadar sergiler ve yayınlar aracılığıyla izleyicilerle paylaşmak zorundadır. Bu nedenle günümüz müzeleri için veri tabanı oluşturmak ve envanter yazılımları kullanmak kaçınılmaz bir görevdir.

Çağdaş müzeciliğin vazgeçilmez öğeleri olan geçici sergiler müzeler tarafından yılda en az birkaç defa açılırlar. Dünyanın büyük müzelerinde bu sayı yılda 50'nin üzerine çıkabilmektedir. Öncelikle bu sergileri açabilmek için gerekli mekân ve alt yapının geliştirilmesi gerekir. Bu sergilerden bir kısmı 1 ay gibi kısa sürer bir kısmı ise 6-12 ay gibi uzun sürelerde açık kalırlar. Bu sergilerden bir kısmı depolarda duran koleksiyonlardan müze/sergi küratörlerince oluşturulurken bir kısmı da başka müzelerle iş birliği içinde oluşturulurlar. Yurtdışından getirtilen ya da yabancı müzelerle birlikte hazırlananlar vardır. Birçok gelişmiş müzede toplam koleksiyonun sadece yüzde 10'u sürekli sergilerde yer alabilmekte depolardaki eserler ise geçici sergiler için önemli bir kaynak yaratmaktadır. Doğal olarak sergi salonlarının da gerek mimari gerek teknik gerekse iklimlendirme olarak bu geçici sergilere uygun olması gerekir. Geçici sergiler müzeye olan ilginin sürekli kılınmasının, eğitim işlevinin yerine getirilmesinin ve toplumla ilişki kurulmasının önemli bir aracıdır (muzeforum.org/cms/tmp-anasayfa/.../çagdas/muzecilik?).

Artık müzeler toplumun değişik kesimlerini dikkate alarak düzenli faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bunların başında çeşitli eğitim faaliyetleri ve çevreyle ilişkiler gelir. Sürekli sergilerin yanı sıra geçici sergilerle ilgili olarak müze rehberleriyle geziler, dia-film gösterileri, söyleşiler, seminerler, büyükler, çocuklar ya da aileler için atölyeler ve eğitimler modern müze etkinlikleri arasındadır. Böylece müze eğitim görevini gerçekleştirirken, bir yandan da müzeye gelmeyi aklının ucundan bile geçirmeyen kesimlere bu tür etkinliklerle ulaşmak mümkündür. Etkinliğe ya da sergiye gelen müzeyi gezmekte, müzeye gelen de diğer etkinliklere katılabilmektedir.

Müze internet siteleri ve sanal müzeler, günümüz modern müzeciliğinin profilini en iyi şekilde yansıtan erişim ve iletişim kanalları olmaktadır. Sanal müzeler, yeni bir müzecilik türü olarak gelişmektedir. Dünyanın önde gelen müzelerinden başlayarak bugün her modern müze

günümüz teknolojilerini kullanarak sadece kendi ülkelerinde değil dünyanın çeşitli milletlerinden ziyaretçileri kendilerine çekmektedirler. Bu şekilde müzeler hem etkinliklerinin tanıtımını yapmakta, hem de sahip oldukları koleksiyonları ve sergileri geniş kitlelere hızlı ve pratik bir şekilde ulaştırmakta ve çift yönlü bir etkileşim ortamı sağlamaktadır. Bu siteler aynı zamanda müzelerin saydamlığını da sağlamaktadır. İzleyiciler, paydaşlar, bağışçılar ve diğer ilgililer müze sitelerinde verilen envanterler sayesinde müzedeki eserleri, faaliyet ve etkinlikleri takip edebilmekte ve müzenin yıllık faaliyet raporlarına dahi ulaşabilmektedir. Saydamlık çok önemlidir. Birçok müze depolarını bile izleyicilere açmaktadırlar (muzeforum.org/cms/tmp-anasayfa/.../çağdaş/müzecilik?).

İnternetin getirdiği bir başka uygulama da dünyanın herhangi bir yerinde bulunan nesnelere kullanılarak 'sanal sergiler' üretilebilmesidir. Bu şekilde insanlığın mirası tüm insanlıkla paylaşılabilir. Sanal müze-sergi küratörlüğü yeni bir meslek olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin ABD Frye Sanat Müzesi'nin sosyal medya kullanıcıları ile müzenin 232 resimden en sevdiklerini seçmesi üzerine yapılmış olduğu ve yaklaşık 17 bin katılımcının aktif katılımıyla gerçekleşen bir etkinlik yapılmıştır (fryemuseum.org/exhibition/5631/Frye Art Museum/#Social museum).

Günümüzde müze kavramı müzelerin alt yapı düzenlemelerini olduğu kadar hizmet yelpazelerini de değiştirmektedir. Özellikle insan hakları ile ilgili kavramların gelişip yerleşmesiyle müzeler her türlü engellinin içeriğe erişmesine çaba göstermektedir. En başta müzenin mimari tasarımın tekerlekli sandalyelerle koridorlarda, sergi alanları ve katlar arasında hareketi mümkün kılması gerekmektedir. Benzer şekilde görme ve işitme engellilere rehberli geziler ya da içeriğe erişimlerini sağlayacak cihaz ve malzemeler sağlanmaktadır.

Tanıtım ve Pazarlama, müzenin ziyaretçileri ve tüm paydaşları ile arasında ilişkinin doğru kurulmasına dayalı bir tanıtım ve pazarlama süreci, izleyici odağına alan yeni müzecilik anlayışı için vazgeçilmezdir. Müzeler pazarlama faaliyetlerini planlamak için çeşitli ziyaretçi araştırmaları yapar. 1980'lerden bu yana, kamusal varlıkların özelleştirildiği bir dönem yaşanmaktadır. Bu arada yoğun olarak kültür de özelleşmektedir. Himaye rejimi, yurttaşların ve kamunun denetiminden özel şirketlerin ve servetlerin denetimine geçmiştir (Artun,2008:97-103).

Müzenin genel pazarlama stratejinin bir parçasıdır. Tanıtım faaliyetleri, müze izleyici sayısını arttırabileceği gibi, izleyicinin paydaşların gözünde müzenin imajını da güçlendirir. Müzenin ürünleri, hizmetleri ve daha başka rolleriyle ilgili algı bu yolla yaratılır. Tanıtımın başlıca işlevi insanları müzeden yararlanmaya ikna etmektir. Bu amaçla halkla ilişkiler çalışmalarına başvurulacağı gibi reklam da yapılabilir. Müze bültenleri, etkinliklerin tanıtım broşürleri, kent içinde değişik mekânlarda ve hatta sokaklarda yapılan tanıtım etkinlikleri müzeye kullanıcıları çekmek, dolayısıyla müzenin verdiği toplumsal faydanın etkinliğini arttırmak açısından son derece önemlidir. Müzeler kar amacı gütmeseler de sonuçta giderlerini karşılamaları gereken birer işletmedir ve içeriklerini pazarlamak zorundadır.

Müze katılımı bireysel, toplumsal, hatta devlet düzeyinde olmaktadır. Müze katılımının çıktıları arasında bireysel düzeyde katılım, kendini gerçekleştirme, güven ve yaratıcılık kaynağıdır. Toplumsal düzeyde ise, sosyal yenilenme, sağlık, refah, iletişimi arttırır. Müzecilik anlayışına

yeni bir öneri sunan Alain de Botton 'Art As Therapy' adlı kitabında; Hastanelerin, kliniklerin yerine galerilere gidilmesi gerektiğini ve sanatın terapi yerine kullanmasını önerir. De Botton'a göre; Henri Matisse'in 'Dance' tablosu umudumuzu yeşertmek için birebirdir. Küçük şeylerle mutlu olabilmek için Jean Baptiste'nin 'Çay İçen Kadın' tablosu'nu, Fra Angelico'nun 'Cehennem'in Sancıları' tablosuyla da 'Yolunuzu değiştirmek için hala vaktiniz var' mesajını alabiliyoruz. "Yeni müzeler, insanda bırakacağı hislere göre farklı bölümlerden oluşmalı. Hayaller odası, mutluluk odası, aşk odası, empati odası gibi. Aşka dair 12. yüzyılda çizilmiş bir resim de günümüzde çekilmiş bir video da aynı alanda sergilenmeli" <http://www.artastherapy.com/rijks>.

İsviçreli yazar Alain De Botton müzelerin psikolojik işlevine değinirken yorumlarına şunları ekler; "Sanat yüzyıllardır dine hizmet ediyordu. Din adamları neyin çizileceğine, ne mesaj verileceğini sanatçılara dikte ediyorlardı ve mesaj hep aynıydı; Kutsal kitaba itaat et. 18. yy'la beraber sanatçı din zincirlerinden sıyrılıp kendisi için üretmeye başladı ve ortaya o meşhur soru çıktı: Sanatçı bu resimde ne anlatmaya çalışıyor? Tablolar üzerinden insanın ruh halini, farklı duygularını konuşur olduk. Din propagandasından sıyrılan sanat, kendisi için yeni bir misyon edinmeliydi o da kişinin ruh sağlığına iyi gelmesi için çalışmak oldu. Zamanla sanat din adamlarının kollarından sıyrılıp psikologlara hizmet eder oldu. Galeride gezen insanların suratında genelde Herhalde çok mühim bir mesajı var ama ben anlamıyorum kesin ifadesi vardır. Nasıl kurtulacağız o çekimlerden, tablo karşısında küçülmelerden? İnsanın sanat konusunda yeteri kadar cesareti yok. Sanattan korkuyoruz. Çok pahalı, ürkütücü geliyor kasmayın, bırakın kendinizi. Unutmayın: Doğru bir cevap yok. Siz ne hissederseniz odur. Bir tablonun karşısına geçmiş uzaklara dalmışken tablodan sıcak bir duygu gelir. Anlam aramak yerine arada gözlerinizi kapatın ve o sıcaklığın tadına varın. Sanatın en temel görevi insanı iyi hissettirmektir. Müzelerin hepsi yeniden değişmeli ve yeniden yapılmalı. Belli bir döneme, akıma, ya da sanatçıya ev sahipliği yapmalarının insanlara bir faydası yok. Sadece 18. yy. sanatını sergileyen bir yere kim neden gider, ne sıklıkta gider (<http://www.artastherapy.com/rijks>). Günümüz müzelerinde artık neyin neden ve kim için önemli ve değerli olduğu ve toplumun yalnızca belli bir kesimini temsil eden nesnelerin toplanmasının ve geleneksel biçimde sergilenip sergilenmemesinin ne kadar doğru olduğu tartışılmaktadır.

Dünyada müze sayılarının artması ve kriz dönemlerinin dayatmasıyla müzeler kendi kaynaklarını kendileri yaratmak zorunda kalmışlardır. Salt devlet, salt belediye ya da tekil hamilerin sağladığı destek yetersiz kaldığında birer kültür işletmesi olarak yönetilen müzeler, günümüzde destekleyiciler gibi ek kaynaklara ulaşmak, müzenin var olduğu çevre ile etkileşimini sağlamak, sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapmak, müzecilik konusunda gelişen etik değerler gibi müzeye ilişkin konularda alınacak kararların çoklu düşünce süreçlerinde belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle günümüzde müzeleri yalnızca bilim insanları ve uzmanlar değil, ek olarak yerel yönetim temsilcilerinden, iş adamlarından, sivil toplum temsilcilerinden v.b oluşan daha karmaşık ve geniş görüş sağlayacak mütevelli heyeti, yönetim kurulu danışma kurulu gibi yapılar yönetmekte ve yönlendirmektedir. Günümüzde müzelerde uygulanan yeni yönetim, tanıtım, pazarlama, sergileme v.b stratejileri yeni Müze çağının karakterini belirlemektedir.

SONUÇ

Geleneksel müzecilik daha çok arama, toplama, koruma, bakımını yapma ve sergileme anlayışı ile sınırlıyken; çağdaş müzecilik, iletişim kurma ve eğitime işlevlerini de üstlenmiştir. Sonuçta etkin, dinamik, etkileşimli ve katılımcı bir müzecilik anlayışına geçilerek, kitlelerin gereksinimleri ve ilgi alanları doğrultusunda ilişki kurulmuştur (Erdoğan,2003:2). Günümüzde müzeler artık sadece bir bina ya da koleksiyon değildir. Müze toplar, korur ancak depo değildir; müze belgeler, arşivler ancak bir kütüphane değildir; müze eğitir ancak okul değildir. Müze, tüm bu işlevleri kapsayan birer kültür merkezi ve kompleksidir.

Eğitim müzenin en önemli işlevlerinden biridir. Müze eğitiminde çocuklar, öğrenciler, yetişkinler önemli bir potansiyel teşkil eder. Dolayısıyla okullarla yapılacak olan etkin iletişim hatta müze faaliyetlerinin ders programlarında zorunlu hale getirilmesi müzeye ulaşabilirliği arttırmaktadır. Müze eğitiminde kullanılacak terminoloji çocuklar ve yetişkinler açısından farklılıklar gösterebilir. Anlaşılabilirlik bilginin kazanımı açısından çok önemlidir.

Müze engelli ziyaretçilere uygun olarak da düzenlenmelidir. Bunun için müzeleri ziyareti kolaylaştıracak teknolojiler kullanılmalıdır. Tekerlekli sandalye hizmetini yanı sıra görme engelliler için kabartma yazılı alfabeler, ses kayıtları, müze rehberleri kullanılmadığı.

Enteraktif müzeciliğin ve sanal müze uygulamaları müzelerin ulaşabilirliğini arttırmaktadır. Öte yandan müzeler gerektiğinde insanların ayağına götürülmelidir. Gezici müzeler, sunumlar, konferanslar, seminerler v.b aracılığıyla müzeler çeşitli sosyal projelerin uygulama alanları olabilir.

Müzeler entelektüel zekânın artmasında ve kültür endüstrisinin gelişmesinde rol alan saygın eğitim kurumları olarak gelecekte de yaşantımızı şekillendirmeye devam edecektir. Müze gezmek insanın varoluşuna anlam yükleyen kişisel bir ihtiyaçtır. Müzeler insanların görsel algısında büyük değişimler yaratır. Bugünden geçmişe kurulan anlamsal bağlar, geleceğin şekillenmesinde de yardımcı olur' (Erbay,2015:23). Günümüz müze anlayışı kültür, iletişim, öğrenme ve kimlik arasındaki karmaşık ilişkileri daha çağdaş bir anlayışla kavramaktadırlar. Müze ziyareti esnasında kişi, müze nesnelere kendi kimliğinin bir temsilcisi olarak bakarken geçmiş keşfederek bu günü yeniden yorumlar.

21. yüzyılla birlikte müzeler, daha fazla ne yapmaları konusunu göz önünde bulundurarak toplumla etkin bir şekilde iletişim kurmak konusunda yoğunlaşmıştır. Müze izleyicisinin dikkatini çekmek konusunda ciddi araştırmalar yapılmaktadır. Böylelikle müzenin 21. yüzyıldaki işlev ve amaçları yeniden gözden geçirilerek eşitlikçi, adil belirli bir kesimi temsil ettiği düşünülen bir yaklaşımdan uzak kurumlar haline gelmiştir. Dolayısıyla müze, kültürel kimlikleri vurgulamanın önemine değinirken iletişime öncelik verilmesinin gerekliliğini vurgular. Farklı toplumlarla iletişime geçerek, toplumların birbirini tanımasını sağlar.

Çağdaş müzeler değişim kavramına yabancı değildir. Müzelerin değişen çevrelerine uyum sağlamaya çalıştıkları, yönetim ve finansman bağlamında çalışma pratiklerini yeniden düzenleme sürecinde yeni yaklaşımlara açık oldukları izlenmektedir.

Günümüzde çağdaş kültür politikası bağlamında devletin tüm farklılıkları ile kültürel mirasını koruması ve özellikle diğer nesillere aktarması için önemli bir kurum olan müzeler, kültürel hakların insan haklarının ayrılmaz bir parçası olduğundan hareketle toplumsal işlevlerini ön planda tutmaktadırlar.

KAYNAKÇA

Artun, Ali (2008). "Müzecilikte Kamusalın Kaynakları ve Özel Müzeler" 21-27 Mayıs 26. Müzeler Haftası Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik 1 Sempozyumu Bildiriler Kitabı, VEKAM, Ankara, s.97-103

Artun, Ali (2011). "İlk Mimarlık Müzesi: Geçmiş ve Bugün", Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ve Mimarlar Odası Büyükkent şubesi'nin ortak hazırladığı "Geniş Açı" başlıklı konuşma.

CHISWICK, Bary (1983). *The Earnings and Human Capital of American Jews*, *The Journal of Human Resources* Vol 18 no3 s:313-336.

DE BOTTON, Alain-ARMSTRONG, John (2014) .*Art As Therapy*, Phaidon.

Erbay, F (2009)."Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009)", Mimarlık Vakfı Enstitüsü, İstanbul.

Erbay, F (2015). "Müze Gezmek İnsanın Varoluşuna Anlam Yükleyen Kişisel Bir İhtiyaçtır", *Kültür ve Turizm Dergisi* Aylık Kültür ve Sanat Dergisi, Kasım Sayısı, Özel Matbaası, Ankara.

Erdoğan, T (2003). "Türkiye'deki Arkeoloji Müzelerinde Yapılan Eğitsel Faaliyetler", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müze Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

KEENE, S (1998). *Digital Collections: Museums and the Information Age*, Oxford

Butterworth- Heinemann.

Keleş, Vedat (2003). "Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliği", Atatürk Üniversitesi, sayfa 6, e-dergi.atauni.edu.tr.

MESSAGE, Kyle (2006). "The New Museum". *Theory, Culture & Society* (ed. M.Featherstone, C.Venn, R.Bishop, J.Philips), London: SAGE Publications.

Erişimler

Keleş,Vedat Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliği, [http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/view File /6/50](http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/view/File/6/50) (Erişim Tarihi 01.11.2015).

Çağdaş Müzecilik Anlayışı ve Ülkemizde Müzeler <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/4655,makale.pdf?> (Erişim Tarihi 17.12.2015).

Artun,Ali Müzecilikte Kamusalın Kaynakları ve Özel Müzeler <http://www.aliartun.com/content/detail/20> (Erişim Tarihi 09.10.2015).

European Commission, Green Paper, "Unlocking the Potential of Culture and Creative Industries", Brussels COM (2010) 183 (http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc/Green_Paper_creative_industries_en.pdf) (Erişim Tarihi 03.12.2015)

Ali,Artun İlk Mimarlık Müzesi: Geçmiş ve Bugün <http://www.aliartun.com/content/detail/63> (Erişim Tarihi 11.11.2015).

Çağdaş Müzecilik Kavramları <http://www.muzeforum.org/cms/tmp-anasayfa/tmp.../tmp.../çağdaş%20Muzecilik?> (Erişim Tarihi 07.12.2015).

Harlem Shake reaches the Museum of London <http://www.chalpari.com/.../harlem-shake-reaches-the-mus...> (Erişim Tarihi 22.11.2015).

Rjks Museum 'Gece Bekçileri' Rembrandt Show <https://www.youtube.com/watch?v=Tm7bOr18giO> (Erişim Tarihi 28.10.2015).

Social Museum projesi-2014 <http://www.fryemuseum.org/exhibition/5631/FryeArtMuseum/#Socialmuseum>. (Erişim Tarihi 03.12.2015).

Art is Therapy A Discussion with Alain de Botton <http://www.tedx.amsterdam/2014/06/art-therapy-discussion-alain-de-botton/> (Erişim Tarihi 07.11.2015).

